

НАЦРТ ЗАКОНА О УДРУЖЕНОМ РАДУ И САМОУПРАВЉАЊЕ РАДНИКА

I

Једно од основних подручја коме Нацрт закона о удруженом раду посвећује велику пажњу и доста простора је и остваривање самоуправљања радника у удруженом раду. Читав четврти део Нацрта закона регулише питање остваривања самоуправљања, али се одредбе о овим питањима налазе и у другим одељцима, а нарочито у одељку који садржи „Основне одредбе”.

Својим нормама Нацрт закона регулише облике одлучивања радника, органе управљања, обавештавање радника, самоуправну радничку контролу, одговорност за обављање самоуправљачких функција, итд. У основи, овим нормама су разрађени и конкретизовани принципи Устава о самоуправљању у удруженом раду, ма да Нацрт закона предвиђа и извесне новине у овој сфери. Разрађујући и конкретизујући уставне принципе о процесу и механизму остваривања самоуправљања радника, Нацрт закона утврђује и регулише, у ствари, оно што у том процесу и механизму мора да буде на јединствен начин остварено у свим основним и другим организацијама удруженог рада као и у другим облицима удруживања. Тиме је, практично, извршено и прецизно разграничење између Закона и одговарајућих самоуправних општих аката (статута, и др.) који поједина питања треба детаљније да разраде односно да самостално регулишу.

II

1. Полазећи од темељних поставки марксистичке политичке теорије које се односе на карактер самоуправне социјалистичке демократије и социјалистичког друштва уопште, Устав је прокламовао — као што је познато — да су радничка класа и сви радни људи носиоци власти и управљања другим друштвеним пословима. Ову одредбу прати одредба према којој радничка класа и сви радни људи остварују власт и управљају другим друштвеним пословима организовани у организације удруженог рада и друге самоуправне организације и заједнице и класне и друге друштвено-политичке и друштвене организације (чл. 88 Устава СФРЈ).

Управо на овим поставкама се у нашој земљи развио и изградио систем у коме самоуправљање радних људи у основним организацијама удруженог рада, месним заједницама, самоуправним интересним заједницама и другим основним самоуправним организацијама и заједницама представља основу јединственог система самоуправљања и власти радничке класе и свих радних људи (Устав СФРЈ, Основна начела, одељак IV, ст. 3).

Несумњиво је да у овим уставним поставкама као и одредбама Устава које разрађују ове поставке, треба тражити темељ и оквир за одредбе Закона о удруженом раду које регулишу проблематику остваривања самоуправљања радника у удруженом раду. У том погледу се стиче утисак да Нацрт закона садржи, у основи, две врсте одредаба. Најпре, то су начелне одредбе које се налазе у одељку првом „Основне одредбе”, али и у неким члановима четвртог дела који носи наслов „Остваривање самоуправљања радника у удруженом раду”. Затим, то су и одредбе које конкретно, у већој или мањој мери, развијају и разрађују уставне одредбе као и начелне одредбе самог Нацрта закона.

У својим „Основним одредбама” Нацрт закона утврђује да радници у остваривању свог владајућег положаја у удруженом раду и друштву слободно, непосредно и равноправно, у односима самоуправне демократске повезаности и узајамне зависности и одговорности, управљају својим и укупним друштвеним радом у основној и другим организацијама удруженог рада, другим самоуправним организацијама и заједницама и у друштву у целини (чл. 1, ст. 1 Нацрта закона). У конкретној разради механизма остваривања самоуправљања Нацрт закона развија познату уставну одредбу (чл. 98 Устава СФРЈ) те предвиђа одлучивање радника путем личног изјашњавања, одлучивање радника путем делегата у радничким саветима организација удруженог рада и делегација и делегата у органима управљања у самоуправним интересним заједницама и другим самоуправним организацијама и заједницама и у скупштинама друштвено-политичких заједница, контролу радника над извршавањем одлука и над радом органа и служби организација и заједница (вид. чл. 20 и 439 Нацрта закона).

2. У регулисању питања која се односе на облике одлучивања радника у удруженом раду Нацрт закона је уложио видљив напор да што доследније примени идеју о непосредном одлучивању радника, тј. одлучивању личним изјашњавањем. То су одредбе о референдуму, о зборовима радника као и о другим облицима личног изјашњавања — потписивањем односно давањем посебних изјава у писменом облику, и сл. У томе несумњиво треба видети допринос Нацрта закона даљем развијању и продуљивању самоуправне социјалистичке демократије. Полазећи управо од оваквог закључка, чини се да би још потпунијој примени идеје о непосредном одлучивању допринеле две допуне односно измене у чл. 441 и 442 односно и у чл. 443 Нацрта закона.

3. Нацрт закона (чл. 441) одређује питања о којима радници у основној организацији одлучују путем референдума, предвиђајући могућност

да се статутом основне организације, у складу са законом, одреде и друга питања, а у целини препушта закону, статуту и самоуправном споразуму о удруживању да одреде питања о којима радници у основној организацији одлучују на зборовима радника, потписивањем или давањем посебне писмене изјаве. При томе, Нацрт закона (чл. 442, ст. 1) предвиђа да предлог акта основне организације о коме радници одлучују личним изјашњавањем утврђује раднички савет основне организације, ако законом или статутом основне организације није одређено да то учини други орган управљања односно комисија или друго тело које бирају радници.

Чини се да би било у складу са идејом о непосредном одлучивању ако би Нацрт закона предвидео могућност да и сами радници у основној организацији могу да у појединим конкретним ситуацијама одреде питање (ван круга питања одређених законима односно самоуправним актима) о коме би они одлучивали путем неког од облика личног изјашњавања. Утврђивање предлога акта о томе питању о коме на овај начин радници одлучују могло би се поверити не само радничком савету оди. другом органу управљања, већ и телу које би радници изабрали управо са задатком да утврди предлог, па чак и самим радницима на збору ако се ради о неком акту, тј. одлучи са кратким текстом.

4. Нацрт закона (чл. 443) предвиђа обавезну претходну расправу у основној организацији о предлогу одлуке о појединим, овим Законом утврђеним питањима, а у циљу прибављања мишљења радника. Овакво решење је несумњиво у пуном складу са тежњом за што ширим и непосреднијим (и активнијим) учешћем радника у управљању и одлучивању.

Међутим, чини се да нема никаквих разлога да се, поред обавезне претходне расправе о, у закону, наведеним питањима, предвиди и могућност, на факултативној основи, организовања претходне расправе и о другим питањима, тј. о предлогу одлука које се односе и на друга питања од интереса за раднике и организацију. Иницијативу за организовање ових претходних расправа би требало поверити радничком савету, али и самим радницима који би и доносили одлуку о организовању поменутих расправа (уколико такву одлуку не би донео сам раднички савет).

5. Нацрт закона (чл. 448 — 463) посвећује доста простора одлучивању путем делегата и делегација. Међутим, делегације се помињу само у неколико чланова, при чему једино чл. 463 садржи детаљнију одредбу о делегацијама. Овај члан предвиђа да се однос између радничког савета и делегација заснива, у процесу одлучивања, на принципу узajамне сарадње и међусобног обавештавања о питањима од заједничког интереса. Других одредаба о делегацијама нема.

Међутим, вишеструки су разлози који иду у прилог мишљења да би делегације које образују радни људи у организацијама удруженог рада требало да буду предмет ширег (па и најширег) нормативног регулisaња од стране овог Закона. Ти разлози се везују за улогу делегације у остваривању права, дужности и одговорности радних људи и њиховог организованог учешћа у вршењу функција скупштина друштвено-поли-

тичких заједница и самоуправних интересних заједница. Образоване у организацијама удруженог рада, делегације остварују своју уставну функцију што претпоставља и одговарајуће нормативно регулисање.

С обзиром на природу Закона о удруженом раду требало би очекивати да се овим Законом регулишу нарочито следећа питања: односи делегације и радничког савета, па и других органа управљања, односи делегације и радника, начин рада делегације, и сл. Законске одредбе о овим питањима би представљале основу за њихово детаљније регулисање путем нормативних самоуправних аката. Ове одредбе би требало да нађу места у одељку 3. главе и четвртог дела Нацрта закона.

др Павле Николић